

VARIA

*Katarzyna Kochel****SPRZECIW OD DECYZJI REFERENDARZA SĄDOWEGO
W SYSTEMIE ŚRODKÓW ZASKARŻENIA W POLSKIM
POSTĘPOWANIU KARNYM**

Streszczenie. W artykule poruszono problematykę stosunkowo nowego środka zaskarżenia, który został wprowadzony wraz z nowym uczestnikiem procesu karnego – referendarzem sądowym, na mocy ustawy z 23.11.2013 r. Dla dokładniejszego ukazania specyfiki omawianej instytucji oraz wprowadzenia do dalszych rozważań krótko przedstawiono pozycję ustrojową referendarza na gruncie polskiego prawa oraz powierzone mu w postępowaniu karnym czynności. Przeanalizowano tryb wniesienia i rozpatrzenia sprzeciwu, wskazując na ewentualne problemy interpretacyjne z tym związane. Ponadto przeprowadzono rozważania dotyczące charakteru prawnego sprzeciwu od czynności tego urzędnika sądowego w postępowaniu karnym oraz umiejscowienia regulacji dotyczących wniesienia sprzeciwu w ustawie karnoprocesowej. Konkludując, dokonano *de lege ferenda* analizy możliwości zebrania w jednej części kodeksu, a następnie umiejscowienia regulacji dotyczących sprzeciwu w k.p.k. w przypadku kolejnej nowelizacji.

Słowa kluczowe: referendarz sądowy, sprzeciw, decyzje procesowe, środki zaskarżenia, czynności procesowe.

1. WPROWADZENIE

Ustawa z 27.11.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 1247 ze zm.), zmieniająca kodeks postępowania karnego, realizując jeden z celów przyświecających pracom Komisji Kodyfikacyjnej, tj. usprawnienie pracy sędziów, tak by mogli wykorzystywać efektywniej swój czas pracy w zakresie orzecznictwym, odciążając ich od kwestii materialno-technicznych czy prostszych zagadnień merytorycznych, wprowadziła do postępowania karnego nowego uczestnika – referendarza sądowego. Ta długo

---

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Karnego i Kryminalistyki, katarzyna.kochel@uni.lodz.eu.

wyczekiwana i często postulowana zmiana doprowadziła do przyznania referendarzom uprawnienia do podejmowania określonych czynności procesowych na gruncie ustawy karnoprosesowej.

W celu zapewnienia realizacji zasady prawa do sądu określonej w art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz. U., Nr 78, poz. 483 ze zm.) i przyznanych uprawnień niezbędne było skonstruowanie nowego środka prawnego pozwalającego na kontrolę decyzji procesowych podejmowanych przez tego uczestnika procesu w postaci sprzeciwu. Omawiany środek, jak wynika z uzasadnienia do projektu nowelizacji, wzorowany jest na instytucji sprzeciwu od wyroku nakazowego przewidzianego w przepisach art. 506 k.p.k.¹

Zainteresowanie budzi zarówno charakter prawny zaproponowanego przez ustawodawcę rozwiązania, jak i poszczególne problemy pojawiające się na kanwie skromnych regulacji odnoszących się do sprzeciwu, a przede wszystkim umiejscowienie omawianych przepisów w strukturze kodeksowej. Wskazany środek prawny zostanie przeanalizowany w niniejszej pracy w zakresie wspomnianego umiejscowienia w odniesieniu do istniejących już na gruncie ustawy karnoprosesowej środków zaskarżenia, a także w ograniczonym stopniu regulacji procedury cywilnej oraz sądowniczoadministracyjnej, którym już od jakiegoś czasu znana jest instytucja referendarza oraz rozwiązania służące kontroli wydawanych przez niego decyzji procesowych. Ponadto w pracy zostaną poruszone problemy dotyczące samej czynności wniesienia sprzeciwu od decyzji referendarza sądowego.

Przed przystąpieniem do sedna rozważań, dla pełniejszego zaprezentowania zagadnienia, należy określić status referendarza w systemie organów sądowych, rodzaj czynności podejmowanych przez tego uczestnika postępowania, jak również przedstawić ogólną charakterystykę środków zaskarżenia znanych na gruncie kodeksu postępowania karnego.

2. STATUS REFERENDARZA W SYSTEMIE ORGANÓW SĄDOWYCH ORAZ CEL WPROWADZENIA GO DO POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO

Instytucja referendarza sądowego została unormowana w drodze ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych już w regulacji z 20.06.1985 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. 1994, Nr 7, poz. 25 ze zm.).

Ustawa stanowiła, że do kompetencji referendarza sądowego należały czynności administracyjne oraz czynności dotyczące nadzoru nad pracą sekretariatów sądowych. Wskazane przepisy nie przyznawały jednak temu urzędnikowi sądowemu uprawnień w sferze merytorycznej. Ustawa nowelizująca z 21.08.1997 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, kodeksu postępowania

---

¹ Zob. pkt 6 zatytułowany *Referendarze sądowi* Uzasadnienia do projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny, Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 870.

cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze (Dz. U., Nr 117 poz. 752) utrzymała instytucję referendarza sądowego, ale zmieniła zakres jego kompetencji.

Koncepcja wprowadzenia tego urzędnika sądowego do polskiego porządku prawnego była podyktowana przede wszystkim chęcią odciążenia sędziów od wykonywania zadań, które nie stanowią wymiaru sprawiedliwości, a także postulatami przedstawicieli doktryny oraz praktyków sądowych. Powyższe wynikało z konieczności zrealizowania zalecenia rekomendacji nr R/86/12 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie niektórych środków przeciwdziałania nadmiernemu obciążeniu sądów, przyjętej 16.09.1986 r. W treści rekomendacji zwrócono uwagę na negatywne skutki zwłoki wynikającej z toczących się przewlekłe przed sądami spraw, których, jak podnoszono, nie może tłumaczyć nawet sytuacja finansowa. Jednocześnie w dokumencie zachęcono państwa będące członkami Rady Europy do unikania zwiększania zadań pozaorzeczniczych powierzanych sędziom i do ich sukcesywnego ograniczania poprzez przekazywanie urzędnikom sądowym.

Dalej idące zmiany w zakresie kompetencji procesowych referendarzy wprowadziła ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz. U. 2015, poz. 133 ze zm.). Możliwość powierzenia referendarzom sądowym zadań z zakresu ochrony prawnej w obecnym stanie prawnym przewiduje regulacja zawarta w art. 2 § 2 p.u.s. Ponadto pozycję tego urzędnika, niebędącego sędzią, reguluje treść art. 149–152 p.u.s., a w kwestii ustrojowej przede wszystkim art. 151 p.u.s., który stanowi, że referendarz sądowy w zakresie wykonywanych obowiązków jest niezależny co do treści wydawanych orzeczeń i zarządzeń określonych w ustawach. Niezależność ta jest zagwarantowana poprzez spełnienie takich warunków, jak: stabilność zatrudnienia, bezstronność i samodzielność od innych organów władzy publicznej. Z uwagi na treść art. 178 ust. 1 Konstytucji RP pojęcie „niezależności”, którym posłużył się ustawodawca, należy odmiennie rozumieć niż pojęcie „niezawisłości”. Ten drugi termin oznacza podporządkowanie wyłącznie Konstytucji i ustawom, która to cecha przysługuje jedynie sędziom. Warto zaznaczyć w tym miejscu, że samo pojęcie niezależności w kontekście orzekania budzi sporo zastrzeżeń tak w orzecznictwie, jak i w doktrynie.

W obecnym stanie prawnym referendarz sądowy wykonuje czynności sądu dotyczące ochrony prawnej, nie sprawując wymiaru sprawiedliwości, który stosownie do art. 175 Konstytucji RP został zastrzeżony tylko dla sądów. Przy wykonywaniu powierzonych obowiązków również podlega Konstytucji RP, ustawom i innym aktom prawnym.

Tak ukształtowany status tego urzędnika sądowego w strukturze organów wymiaru sprawiedliwości wydaje się obecnie wystarczający dla samodzielnego i sprawnego wykonywania powierzonych mu przez ustawodawcę zadań.

3. KOMPETENCJE REFERENDARZA SĄDOWEGO W KODEKSIE POSTĘPOWANIA KARNEGO

Jak zostało już wspomniane, tradycje historyczne urzędu referendarza, postulaty przedstawicieli doktryny i praktyki, a przede wszystkim chęć odciążenia sędziów miały wpływ na wprowadzenie instytucji referendarza najpierw do postępowania cywilnego, następnie do sądownoadministracyjnego, a w konsekwencji i karnego. Do procedury cywilnej na mocy ustawy z dnia 21.08.1997 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze (Dz. U., Nr 11, poz. 752) wprowadzono możliwość wykonywania czynności procesowych przez referendarza sądowego już w 1997 r. Kolejne nowelizacje k.p.c. doprowadziły do rozszerzenia zakresu czynności, które mogą być wykonywane przez tych urzędników sądowych. I tak stosownie do regulacji art. 47¹ k.p.c. referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w wypadkach wskazanych w ustawie, a w zakresie powierzonych mu czynności ma on kompetencje sądu, chyba że ustawa stanowi inaczej. Do uprawnień referendarzy sądowych w postępowaniu cywilnym należy także orzekanie w przypadkach wynikających z przepisów ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. 2010, Nr 90, poz. 594 ze zm.).

Do postępowania sądownoadministracyjnego instytucja referendarza sądowego została wprowadzona na mocy ustawy z dnia 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych w związku z art. 1 ustawy z dnia 30.08.2002 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Przy czym do nowelizacji z 9.04.2015 r. czynności referendarzy sądowych w sądach administracyjnych ograniczały się jedynie do prowadzenia postępowań mediacyjnych i o przyznanie prawa pomocy. W wyniku wspomnianej nowelizacji rozszerzeniu uległ także zakres czynności objętych kompetencjami referendarzy w postępowaniu sądownoadministracyjnym².

Odnosząc się do określonego przepisami procedury karnej zakresu czynności, które może wykonywać referendarz, należy wskazać, że art. 93a k.p.k. stanowi, iż w przypadkach określonych w ustawie może wydawać postanowienia i zarządzenia, a także polecenia, które władny jest wydawać sąd. Przywołany przepis określa zatem wyczerpująco zakres czynności procesowych, jakie może podejmować omawiany uczestnik procesu karnego. Wskazuje bowiem, że konieczne jest, aby katalog czynności wyjętych spod jurysdykcji sądu był katalogiem zamkniętym. Mając na uwadze

---

² Chodzi m.in. o takie czynności, jak: wnioskowanie o ustanowienie kuratora na wniosek strony przeciwnej, wydawanie zarządzeń o pozostawieniu pisma bez rozpoznania w sytuacji nieuzupełnienia braków formalnych, wydawanie postanowień o stwierdzeniu prawomocności, wydawanie zarządzeń o zwrocie akt administracyjnych organowi.

treść art. 175 Konstytucji RP oraz poglądy Trybunału Konstytucyjnego stanowiące, że referendarze zostali upoważnieni do wykonywania oznaczonych czynności w postępowaniu sądowym – innych niż sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (zob. pkt 1.6 wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2011 r. P 38/08), z kompetencji tych urzędników sądowych w procedurze karnej zostały wyłączone kluczowe dla postępowania karnego czynności. Do takich należy podejmowanie rozstrzygnięć w zakresie ponoszenia odpowiedzialności karnej oraz konsekwencji z tego wynikających, w szczególności dotyczących rodzaju i wymiaru kary. Ponadto w piśmiennictwie wskazuje się, że spod kompetencji referendarzy winny być wyłączone rozstrzygnięcia wpisujące się w sferę podstawowych wolności człowieka. Za takie, jak podnosi się, należy uznać przede wszystkim wydawanie np. postanowień o tymczasowym aresztowaniu czy środkach zabezpieczających (Artymiak 2015, 266).

Referendarzom sądowym powierzono więc w postępowaniu karnym wykonywanie zadań w następujących grupach tematycznych:

1) wydawanie postanowień o charakterze obligatoryjnym (w przedmiocie umorzenia postępowania w wyniku odstąpienia oskarżyciela posiłkowego od oskarżenia, o którym mowa w art. 57 § 2 k.p.k., odstąpienia prokuratora od oskarżenia w sprawie z oskarżenia prywatnego, o którym mowa w art. 60 § 4 k.p.k., w przedmiocie zawieszenia i umorzenia postępowania w związku ze śmiercią oskarżyciela posiłkowego, o których mowa w art. 61 § 1 i 2 k.p.k.);

2) wydawanie postanowień i zarządzeń w kwestiach dotyczących udziału obrońcy i pełnomocnika w postępowaniu karnym, niezastrzeżonych do wyłącznej kompetencji sądu (wyznaczenie obrońcy lub pełnomocnika z urzędu w sytuacjach, o których mowa w art. 81, 84 § 2, 378 § 1, 451 k.p.k.);

3) wydawanie postanowień w przedmiocie kosztów procesu, które nie rozstrzygają ostatecznie, kto ma je ponieść (w przedmiocie zwolnienia od wyłożenia kosztów podlegających uiszczeniu przy wnoszeniu pisma procesowego zwolnienia, o którym mowa w art. 623 k.p.k. i ustalenia wysokości kosztów, o których orzekł sąd i o których mowa w art. 626 § 2 k.p.k.);

4) nadawanie klauzuli wykonalności (orzeczeniom podlegającym wykonaniu w drodze egzekucji, o których mowa w art. 107 § 1, 3 i 4, postanowieniu o zabezpieczeniu majątkowym, o którym mowa w art. 293 § 1 k.p.k.);

5) wydawanie zarządzeń dotyczących biegu sprawy, nieingerujących w jej końcowe rozstrzygnięcie (dotyczących braków formalnych pisma, o którym mowa w art. 120 § 1 i 2 k.p.k., w sprawie doręczenia odpisu aktu oskarżenia oskarżonemu, o którym mowa w art. 338 § 1 k.p.k.);

6) wykonywanie czynności i podejmowanie decyzji procesowych w sprawach z oskarżenia prywatnego (prowadzenie posiedzeń pojednawczych, o których mowa w art. 489 § 1 k.p.k., wydawanie postanowień o umorzeniu postępowania w razie pojednania stron określonych w art. 492 § 1 k.p.k., zarządzenia zwrotu uiszczonych przez oskarżyciela prywatnego zryczałtowanych wydatków, o których mowa w art. 622 k.p.k.);

7) wykonywanie innych zadań:

- wydawanie poleceń policji i innym organom w zakresie postępowania karnego, o których mowa art. 15 § 1 k.p.k.,
- kierowanie spraw do postępowania mediacyjnego, o którym mowa w art. 23a § 1 k.p.k.,
- zarządzanie wydawania kserokopii i uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy, o których mowa w art. 156 § 2 i 3 k.p.k.,
- wykonywanie czynności w ramach pomocy prawnej, o której mowa w art. 97 k.p.k.,
- wydawanie zarządzeń w przedmiocie nadania biegu sprawom o odtworzenie akt, o których mowa w art. 162 i 163 § 1 k.p.k.,
- podejmowanie decyzji w przedmiocie dowodów rzeczowych (dotyczących złożenia rzeczy do depozytu sądowego albo oddania osobie godnej zaufania, o której mowa w art. 231 § 1 k.p.k., sprzedaży rzeczy ulegających szybkiemu zepsuciu i innych wymienionych w art. 232 § 1 k.p.k., zarządzenia zniszczenia na wniosek prokuratora przedmiotów lub substancji określonych w art. 232a § 2 k.p.k., powierzenie czynności wymienionych w przepisach dotyczących zatrzymania i przeszukania, dokonywanych w postępowaniu sądowym 235 k.p.k. (klasyfikacja dokonana przez Postulskiego 2012, 21–22).

Analiza wymienionych kompetencji nowego uczestnika postępowania karnego prowadzi do wniosku, że ustawodawca zdecydował się przyznać referendarzowi szeroki wachlarz uprawnień dotyczących jednakże kwestii incydentalnych dla procesu karnego. Zachowane zostały przy tym ograniczenia wynikające z ustawy zasadniczej³.

Znaczna część przyznanych referendarzowi w postępowaniu karnym uprawnień pokrywa się z tymi, które zostały mu powierzone także w postępowaniu cywilnym, np. w kwestii udziału pełnomocnika w postępowaniu czy też nadawania klauzuli wykonalności (zob. pkt 6 *Referendarze sądowi*, uzasadnienia...). Katalog czynności, które powierzono temu uczestnikowi procesu, jest stosunkowo szeroki i nie wydaje się budzić wątpliwości.

4. WYŁĄCZENIE REFERENDARZA SĄDOWEGO

Referendarz sądowy podlega wyłączeniu, tak jak inni uczestnicy postępowania karnego reprezentujący wymiar sprawiedliwości oraz organy ochrony i pomocy prawnej. Do wyłączenia referendarza i ławnika stosuje się odpowiednio przepisy o wyłączeniu sędziego. Przy czym w literaturze przedmiotu wskazuje się, że „odpowiednie” stosowanie oznacza w praktyce stosowanie wprost prócz tych

³ Szerzej na temat roli i uprawnień referendarza sądowego w postępowaniu karnym zob. również Woźniewski (2014, 1139–1148).

regulacji, które odwołują się bezpośrednio do sędziów (Skorupka 2016, 170)⁴. Rozstrzygnięcie o wyłączeniu referendarza sądowego następuje w składzie jednoosobowym. W praktyce złożenie wniosku o wyłączenie referendarza może przysporzyć trudności. Uprawniony do złożenia takiego wniosku nie posiada przed wydaniem decyzji przez tego uczestnika procesu wiedzy, tak jak to ma miejsce w przypadku sędziego, który z referendarzy zatrudnionych w ramach danego wydziału będzie podejmował stosowne decyzje w sprawie.

5. CHARAKTER I RODZAJE ŚRODKÓW ZASKARŻENIA W POSTĘPOWANIU KARNYM

Poruszając problematykę sprzeciwu od czynności referendarza sądowego jako stosunkowo nowego środka zaskarżenia na gruncie ustawy karnoprosesowej należy przyrzeć się istocie samych środków zaskarżenia i charakterystyce sprzeciwu.

Zakładając stworzenie zarówno przez ustawodawcę jak najlepszych warunków do wydania decyzji procesowej wieńczącej postępowanie karne, jak i dołożenie niezbędnej staranności w tym zakresie organu procesowego, nie można uniknąć sytuacji wystąpienia wadliwych czynności procesowych. Skutki takiego stanu rzeczy mogą być różne. Mając na względzie możliwość wystąpienia takich sytuacji, ustawodawca stworzył odpowiednie instrumenty prawne służące zapewnieniu kontroli wydanej przez organ procesowy decyzji, czynności procesowych innych niż decyzja, ich korekty czy też pozbawienia mocy prawnej. Dokonaniu tej kontroli służą środki zaskarżenia, różnie definiowane w nauce procesu karnego. Niektórzy autorzy rozumieją je bowiem jako przewidziane przez prawo karne procesowe środki prawne, za pomocą których zainteresowany podmiot może wzruszyć zapadłą decyzję procesową, poddając ją kontroli innego organu procesowego albo pozbawiając mocy prawnej lub też żądać kontroli innej niż decyzja czynności procesowej (Grzegorzczak 2009, 768). Inni przedstawiciele doktryny definiują środki zaskarżenia jako skargi skierowane do organów procesowych z żądaniem przeprowadzenia kontroli decyzji procesowej (Marszał i in. 2012, 220). Są też tacy, którzy uważają środki zaskarżenia za wnioski zainteresowanych podmiotów zmierzające do wywołania kontroli instancyjnej (Grajewski 2012, 290).

Polski system prawa karnego procesowego przewiduje różne środki zaskarżenia ze względu na istnienie różnego rodzaju rozstrzygnięć procesowych. Środkiem prawnym służącym zapewnieniu legalności działań podejmowanych przez referendarza w postępowaniu karnym jest sprzeciw. By lepiej odpowiedzieć sobie na pytanie, czy sprzeciw stanowi także, z uwagi na umiejscowienie przepisów określających procedurę jego wniesienia, środek odwoławczy i jaki jest jego charakter prawny, należy przyrzeć się systemowi środków zaskarżenia przewidzianych w obecnie obowiązującej ustawie karnoprosesowej.

⁴ Oprócz art. 40 § 3 k.p.k. oraz art. 40a k.p.k.

W piśmiennictwie brak jest jednomyślności w klasyfikowaniu środków zaskarżenia przewidzianych przez ustawodawcę. Część przedstawicieli doktryny wyróżnia środki odwoławcze, dzieląc je jeszcze dodatkowo na: zwyczajne i nadzwyczajne, sprzeciwy i *quasi*-sprzeciwy, a także wnioski skierowane ku uruchomieniu kontroli z urzędu (Cieślak 1984, 378; Waltoś 2008, 328–329; Grajewski 2012, 290). Ponadto w literaturze prezentowany jest podział na: środki odwoławcze, sprzeciwy i *quasi*-sprzeciwy, odwołania do składu orzekającego (na podstawie art. 373 k.p.k.), wnioski o stwierdzenie nieważności w trybie ustawy z 1991 r. oraz inne środki zaskarżenia (Marszał i in. 2012, 221). Wreszcie istnieje także pogląd o podziale środków zaskarżenia na środki odwoławcze, sprzeciwy i inne środki zaskarżenia (Nowak 2000, 134).

Jednolicie przyjmuje się jednak, że na gruncie polskiej ustawy karnoprocesowej system środków zaskarżenia tworzą zwyczajne i nadzwyczajne środki zaskarżenia. Do środków zwyczajnych, do których – obok środków odwoławczych, *quasi*-sprzeciwów, odwołań oraz innych środków zaskarżenia – zaliczany jest sprzeciw. Ma on na celu kontrolę nieprawomocnych orzeczeń, niektórych zarządzeń czy też czynności niebędących decyzjami procesowymi. Zwyczajne środki zaskarżenia, kiedy zostaną uwzględnione, powodują uchylenie albo pozbawienie mocy prawnej określonej czynności procesowej lub faktycznej. Podmiotami uprawnionymi przez ustawodawcę do ich wniesienia są strony procesowe, a także inni uczestnicy procesu karnego niemający statusu strony procesowej.

Przedstawiony podział i charakterystyka funkcjonujących na gruncie przepisów karnoprocesowych środków zaskarżenia ułatwi znalezienie odpowiedzi na pytanie, gdzie w strukturze kodeksowej winny znaleźć się uregulowania dotyczące sprzeciwu od decyzji procesowych referendarza sądowego.

6. CHARAKTER PRAWNY SPRZECIWU OD CZYNNOŚCI REFERENDARZA SĄDOWEGO

Sprzeciwy, jako jedne ze zwyczajnych środków zaskarżenia, są zróżnicowane. Brak jednorodności w sposobie ich ujęcia wynika z charakteru instytucji, w ramach których funkcjonują. W nauce przedmiotu są one również odmiennie klasyfikowane – odpowiednio jako sprzeciwy bądź *quasi*-sprzeciwy (zob. Nowikowski 2000, 343 i przywołana tam literatura przedmiotu).

Sprzeciw jest środkiem prawnym przysługującym od decyzji nieprawomocnych i mającym skutek kasacyjny. Nie cechuje się dewolutywnością, ponieważ nie występuje tutaj żadna instancja. Nie ma także charakteru reformatoryjnego, albowiem nie powoduje uruchomienia merytorycznej weryfikacji zaskarżonych rozstrzygnięć. Posiada natomiast przymiot kasatoryjności, powodującej w przypadku sprzeciwu od decyzji referendarza utratę mocy postanowienia lub zarządzenia wydanego przez tego urzędnika sądowego. Nie ma tutaj także zastosowania zakaz *reformationis in peius*.

Na gruncie obecnie obowiązującej ustawy karnoprosesowej do grupy sprzeciwów zalicza się, oprócz sprzeciwu od czynności referendarza sądowego, także sprzeciw od wyroku nakazowego (art. 506 k.p.k.). Do niedawna także, tj. do momentu wejścia w życie z dniem 1.07.2015 r. nowelizacji, do tej grupy środków zaskarżenia zaliczany był także sprzeciw od wyroku zaocznego. Omawiany środek jako kategoria środka zaskarżenia nie jest zatem żadnym *novum* na gruncie przepisów karnoprosesowych.

7. SPRZECIW OD CZYNNOŚCI REFERENDARZA SĄDOWEGO W POSTĘPOWANIU KARNYM

Pozbawienie mocy obowiązujących decyzji procesowych przez wniesienie sprzeciwu odbywa się niejako „automatycznie”, a nie poprzez dokonanie kontroli merytorycznej, tak jak ma to miejsce w odniesieniu do środków odwoławczych, do których należą apelacja oraz zażalenie.

Odmienne od uregulowań procedury karnej na gruncie procedury sądowo-administracyjnej sprzeciw został przewidziany dla znaczenie węższego wachlarza decyzji procesowych. W postępowaniu cywilnym inne są skutki wniesienia skargi od czynności referendarza sądowego i sposób jej rozpoznawania w zależności od rodzaju czynności podejmowanych przez tego urzędnika sądowego. W przypadku procedury cywilnej referendarz orzeka jako organ pierwszej instancji, zatem zaskarżenie wydanego przez niego orzeczenia nie powoduje automatycznej utraty jego mocy. Inaczej sytuacja przedstawia się w procedurze karnej i sądowo-administracyjnej, w których automatyzm omawianej instytucji oraz brak jakiegokolwiek kontroli instancyjnej, jak sygnalizuje się w literaturze, może powodować zagrożenie nadużywania omawianego środka i w konsekwencji pozornieść zakładanych oszczędności (Kozak 2013, 604).

Krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia sprzeciwu od orzeczenia referendarza sądowego – strony, osoby których postanowienia bezpośrednio dotyczą, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 93a § 3 k.p.k.) – pokrywa się w swoim zakresie z kręgiem podmiotów przewidzianych do wniesienia zażalenia (art. 459 § 3 k.p.k.) (Kurowski 2015, 414). Trudno zatem wytłumaczyć pewną niekonsekwencję ustawodawcy, który regulację statuującą krąg podmiotów uprawnionych do wniesienia tego środka prawnego umiejscowił w rozdziale kodeksu poświęconym orzeczeniom, zarządzeniom i poleceniom, a nie – jak sam tytuł rozdziału 50 wskazuje – w tej części, która przewiduje regulacje dotyczące zażalenia i sprzeciwu, w tym określające krąg podmiotów do wniesienia zażalenia.

Może to być zatem oskarżyciel publiczny – zarówno prokurator, jak i podmiot uprawniony do wnoszenia i popierania oskarżenia na podstawie art. 325d k.p.k., jeśli działał jako oskarżyciel publiczny, oskarżyciel prywatny, oskarżyciel posiłkowy, a także oskarżony. Pojęcie „osoba, której postanowienie bezpośrednio

dotyczy”, którym posłużył się ustawodawca w art. 93a § 3 k.p.k., należy natomiast rozumieć analogicznie jak w art. 459 § 3 k.p.k. Będzie to więc taka osoba niebędąca stroną, do której odnosi się wprost decyzja procesowa referendarza. W przypadku oskarżonego, który jest nieletni lub ubezwłasnowolniony, stosownie do treści art. 76 k.p.k. sprzeciw może być wniesiony przez jego przedstawiciela ustawowego lub osobę, pod której pieczęą oskarżony pozostaje.

Wniesienie sprzeciwu od orzeczenia referendarza sądowego w postępowaniu karnym zostało obwarowane terminem 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia lub zarządzenia, a w przypadku konieczności doręczenia wskazanych decyzji procesowych – od daty doręczenia. Termin 7 dni na zaskarżenie decyzji procesowej referendarza sądowego występuje także na gruncie przepisów regulujących instytucję sprzeciwu w postępowaniu sądownoadministracyjnym. Liczony jest od momentu doręczenia postanowienia lub zarządzenia. W procedurze cywilnej natomiast wniesienie sprzeciwu obwarowano terminem tygodnia od dnia doręczenia stronie postanowienia referendarza sądowego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Zgodnie z art. 122 k.p.k. omawiany termin ma charakter zawity, tak jak wszystkie pozostałe terminy do wnoszenia środków zaskarżenia, a zatem w przypadku jego niedochowania pociąga za sobą rygor bezskuteczności czynności.

Stosownie do treści art. 126 k.p.k. termin może zostać przywrócony. Aby uruchomić tryb przywrócenia terminu, osoba uprawniona powinna w ciągu 7 dni od daty ustania przeszkody złożyć w sądzie, w którym referendarz sądowy wydał zarządzenie lub postanowienie, wniosek o przywrócenie terminu. Do wniosku powinien być załączony sprzeciw. W tym przypadku przed przyjęciem lub odmową przyjęcia omawianego środka najpierw powinna zostać rozstrzygnięta kwestia przywrócenia terminu. Ma ona bowiem znaczenie dla dalszego procedowania w zakresie zaskarżonego sprzeciwem rozstrzygnięcia referendarza. Postanowienie o odmowie przywrócenia terminu do złożenia sprzeciwu stosownie do art. 126 § 3 k.p.k. może być zaskarżone zażaleniem.

W kwestii formy wniesienia sprzeciwu w obowiązującym brzmieniu ustawy karnoprosesowej brak dookreślenia, w jakiej formie – pisemnej czy ustnej – powinien zostać wniesiony. Przy czym, mając na uwadze systematykę kodeksu i umiejscowienie rozdziału, w którym zostały zawarte regulacje dotyczące zasad wnoszenia zażalenia, owo umiejscowienie wydaje się usuwać wątpliwości w tej kwestii. I tak stosownie do art. 428 k.p.k. powinno to nastąpić na piśmie. Należy jednak w tym miejscu zasygnalizować istotny z punktu widzenia omawianej instytucji wniosek choć odnoszący się przede wszystkim do instytucji sprzeciwu w postępowaniu nakazowym, to bardzo trafny także w odniesieniu do poruszanej w artykule problematyki. W literaturze karnoprosesowej zauważa się bowiem, że w przepisach obecnie obowiązującej procedury brak wyraźnego akcentu położonego na jedną z dwóch zasad – pisemności bądź ustności. Wskazuje się, że w licznych regulacjach występuje natomiast nieformalizm i zasada ustności (takie argumenty podniósł Wrona 1997, 112), zatem brak przeszkód do tego, aby złożyć sprzeciw ustnie. Problemem w tym zakresie pozostaje

natomiast sposób, w jaki można tego dokonać⁵. Rozpatrywać można sporządzenie z tej czynności protokołu czy też wciągnięcie takiego oświadczenia do protokołu innej czynności, a także złożenie ustnie w sekretariacie sądu, w którym pracownik sekretariatu powinien sporządzić z tej czynności notatkę służbową. Obecnie brak jednak regulacji w tym zakresie⁶. I choć takie przepisy odnosiłyby się do innego przewidzianego w k.p.k. sprzeciwu, to można by je na zasadzie analogii stosować do instytucji sprzeciwu od orzeczenia referendarza sądowego. Zasadnym zatem wydawałoby się utrzymanie poglądu, że taki środek prawny należy wnieść pisemnie, z zachowaniem wymogów określonych w art. 119 k.p.k., odnoszących się do obligatoryjnych elementów pisma procesowego w postępowaniu karnym (tak w odniesieniu do sprzeciwu od wyroku nakazowego Stefański 2003, 12–25; Zgryzek 2000, 372–373).

Właściwą dla przyjęcia sprzeciwu formą decyzji procesowej będzie zarządzenie. Stosownie do przepisu art. 93a § 4 k.p.k. prezes sądu może odmówić przyjęcia sprzeciwu od orzeczenia referendarza w dwóch przypadkach – wniesienia po terminie lub przez osobę nieuprawnioną. W przypadku braku elementów pisma procesowego wskazanych w art. 119 k.p.k. wnoszący sprzeciw winien zostać wezwany do ich uzupełniania w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania pod rygorem uznania pisma za bezskuteczne. Rozważenia natomiast wymaga w tym miejscu sytuacja, w której mamy do czynienia z nieuzupełnieniem braków charakterystycznych dla omawianej instytucji we właściwym terminie. Czy w przypadku środka zaskarżenia na decyzje procesowe wydane przez referendarza można mówić o takich charakterystycznych elementach? Można byłoby o nich mówić w przypadku uchylonych regulacji dotyczących wniesienia sprzeciwu od wyroku zaocznego. W regulacjach statuujących ten środek zaskarżenia występował dodatkowy element w postaci przywołania przyczyny usprawiedliwiającej niestawiennictwo oskarżonego na rozprawie. Analizując regulacje dotyczące sprzeciwu od orzeczenia referendarza sądowego, należy stwierdzić, że ustawodawca nie zdecydował się na wskazanie dodatkowych elementów właściwych dla tego środka zaskarżenia. Nieuzupełnienie braków formalnych będzie skutkowało wydaniem zarządzenia uznającego sprzeciw za bezskuteczny.

Odmowa przyjęcia sprzeciwu, jak zostało już wcześniej zaznaczone, będzie natomiast miała miejsce w sytuacji, gdy środek nie został wniesiony w przewidzianym w przepisach terminie lub przez osobę nieuprawnioną.

Mając na uwadze przedstawioną charakterystykę sprzeciwu oraz jego cel, należy wskazać, że tak jak zauważa się w odniesieniu do sprzeciwu w postępowaniu nakazowym, również w tym przypadku nie będzie dopuszczalne merytoryczne badanie wniesionego środka zaskarżenia (Stefański 2003, 434). Najistotniejszy będzie tutaj brak akceptacji dla wydanego przez referendarza rozstrzygnięcia. Nieco inaczej omawiana kwestia została uregulowana w procedurze cywilnej, w której sąd odrzuca skargę wniesioną po upływie terminu i nieopłaconą, a także w postępowaniu

⁵ Stanowi to także kwestę sporną w przypadku postępowania nakazowego.

⁶ Takiej możliwości nie przewidziano ani w treści art. 143 k.p.k., ani 148 k.p.k. odnoszących się do sporządzenia protokołu w postępowaniu karnym.

sądowoadministracyjnym, w którym sąd odrzuca sprzeciw na posiedzeniu niejawnym, jeżeli został wniesiony po terminie oraz taki, którego braków formalnych nie uzupełniono, a także sprzeciw wniesiony przez adwokata, radcę prawnego, doradcę podatkowego lub rzecznika patentowego, niezawierający uzasadnienia.

W kwestii cofnięcia sprzeciwu od orzeczenia referendarza sądowego należy natomiast rozważyć, czy w przypadku utraty mocy przez zarządzenie lub postanowienie wydane przez tego uczestnika procesu będzie możliwy powrót do stanu sprzed złożenia omawianego środka. Czy orzeczenie może odzyskać moc? Zakładając, że dopełnione zostaną warunki wniesienia przez uprawniony do tego podmiot sprzeciwu, czyli zachowanie przewidzianego przepisami prawa terminu, brak przeszkód prawnych i stosowna forma nic nie stoi na przeszkodzie takiej sytuacji prawnej (analogicznie do poglądu wyrażonego dla postępowania nakazowego, zob. Wrona 1997, 120). Jakkolwiek niezbyt złożona wydaje się kwestia kręgu osób uprawnionych do cofnięcia omawianego środka zaskarżenia, to mniej oczywista wydaje się już forma, w jakiej powinno to nastąpić. Wydaje się, iż winno być to dokonane na piśmie. Przy czym, mając na uwadze, że rozstrzygnięcie w przedmiocie sprzeciwu od czynności referendarza będzie stanowiło rozstrzyganą na posiedzeniu kwestię incydentalną, która jest związana z możliwą ingerencją w sferę podstawowych praw zagwarantowanych przepisami Konstytucji RP, dopuścić można uszną możliwość cofnięcia oświadczenia w zakresie sprzeciwu.

W tym miejscu warto raz jeszcze wskazać, podsumowując rozważania niniejszej części, że regulacje przewidujące środek zaskarżenia zarówno w postaci sprzeciwu, jak i określające termin do jego wniesienia oraz odsyłające do odpowiedniego stosowania tych unormowań do sprzeciwów na zarządzenia są umiejscowione w różnych częściach ustawy karnoprocesowej. Zawarcie regulacji dotyczących wniesienia sprzeciwu w rozdziale 50, dotyczącym zażalenia, może nawet sugerować, iż omawiany środek jest traktowany jak środek odwoławczy, którym jednak nie jest, bowiem – jak już wcześniej wspomniano – brak mu cech właściwych dla środków odwoławczych, tj. dewolutywności i suspensywności. Za tym, że omawiana instytucja nie należy do środków odwoławczych, przemawia także fakt, że nie ma tutaj zastosowania zakaz *reformationis in peius*. Jak bowiem wynika z istoty tego środka, powoduje on utratę mocy obowiązującej decyzji procesowej.

Obecne ukształtowanie przepisów regulujących ten środek zaskarżenia pozostawia zatem wątpliwości, które najpewniej rozwiąże w przyszłości praktyka działania tej instytucji.

8. PODSUMOWANIE

Konkludując przeprowadzone w niniejszej pracy rozważania, należy podkreślić, co następuje. Wprowadzenie przez ustawodawcę sprzeciwu od postanowień i zarządzeń wydanych przez referendarza sądowego jako nowego rodzaju środka

zaskarżenia nie spowoduje gruntownych zmian w samym modelu skargi karnej, ponieważ nie ma odmiennego charakteru prawnego. Tak jak sprzeciwy regulowane dotychczas przez przepisy ustawy karnoprocesowej ma charakter anulatywny i niedewolutywny. Zauważa się natomiast, że istotne dla tego modelu może okazać się to, iż przysługuje od decyzji procesowych wydawanych przez nowego uczestnika procesu karnego – referendarza, znanego do tej pory tylko procedurze cywilnej oraz sądownoadministracyjnej (Klejnowska 2015, 135–136).

Należy także zwrócić uwagę na akcentowaną już w niniejszym artykule, a podnoszoną w piśmiennictwie możliwość nadużyć. Wynika ona z charakteru prawnego sprzeciwu od decyzji procesowych referendarza i chęci przewlekania w związku z tym postępowania. Czy taka wątpliwość jest uzasadniona, pokaże praktyka. Wydaje się, biorąc pod uwagę dynamiczne ostatnio zmiany w zakresie regulacji dotyczących ustroju sądów powszechnych, że spowodują one również nowe ukształtowanie sytuacji kadrowej w sądach, które należy mieć nadzieję, doprowadzą do zwiększenia liczby referendarzy i tym samym rozwieją prezentowane wątpliwości.

Najważniejszym wnioskiem dotyczącym wprowadzenia zarówno instytucji referendarza sądowego, jak i środka służącego wzruszeniu wydawanych przez ten podmiot decyzji procesowych jest niewątpliwie zapewnienie, poprzez nowe unormowania ustawy karnoprocesowej, nienaruszalności gwarancji procesowych uczestników postępowania do rzetelnego procesu.

Dziwi natomiast sposób uregulowania omawianej instytucji, rozproszenie przepisów ją regulujących w różnych częściach ustawy karnoprocesowej, co może sugerować, że należy do środków odwoławczych, tak jak zażalenie. Warto więc rozważyć przy okazji kolejnej nowelizacji k.p.k. ujęcie omawianych regulacji w jednym rozdziale i umiejscowienie w części kodeksu pomiędzy przepisami kształtującymi instytucje odwoławcze a regulacjami postępowań szczególnych przewidzianymi w ustawie. Takie umiejscowienie pozwoli lepiej oddać ideę omawianego środka zaskarżenia.

BIBLIOGRAFIA

- Artymiak, Grażyna. 2015. „Ustrój i struktura sądów powszechnych”. W *System Prawa Karnego Procesowego*. Tom V. *Sądy i inne organy postępowania karnego*. Red. Zbigniew Kwiatkowski. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Cieślak, Marian. 1984. *Polska procedura karna*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Grajewski, Jan. 2012. *Przebieg procesu karnego*. Warszawa: C.H. Beck.
- Grzegorzczak, Tomasz, Janusz Tylman. 2009. *Polskie postępowanie karne*. Warszawa: LexisNexis.
- Klejnowska, Monika. 2015. „Skarga karna w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego”. *Prokuratura i Prawo* 1–2: 135–136.
- Kozak, Aleksandra. 2013. „A jednak niezbędny – rola referendarza sądowego w nowej procedurze karnej”. W *Kontradyktoryjność w polskim procesie karnym*. Red. Paweł Wiliński. Warszawa: Wolters Kluwer.

- Kurowski, Michał. 2015. W *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Red. Dariusz Świecki. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Marszał, Kazimierz, Radosław Koper, Robert Netczuk, Katarzyna Sychta, Jarosław Zagrodnik, Kazimierz Zgryzek. 2012. W *Proces karny. Przebieg postępowania*, Red. Kazimierz Marszał. Katowice: Wydawnictwo Volumen.
- Nowak, Tadeusz, Stanisław Stachowiak. 2000. *Prawo karne procesowe. Dynamika postępowania*. Poznań–Bydgoszcz: Wydawnictwo Branta.
- Nowikowski, Ireneusz. 2000. „Kwestia częściowego cofnięcia sprzeciwów w procesie karnym”. W *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*. Red. Andrzej Gaberle, Stanisław Waltoś. Kraków: Zakamycze.
- Postulski, Kazimierz. 2012. „Udział referendarzy sądowych w postępowaniu karnym według projektu zmian KPK”. *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury* 4: 12–26.
- Skorupka, Jerzy. 2016. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Stefański, Ryszard Andrzej. 2003. „Postępowanie nakazowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego”. *Prokuratura i Prawo* 7–8: 12–25.
- Waltoś, Stanisław. 2008. *Proces karny. Zarys systemu*. Warszawa: LexisNexis.
- Woźniowski, Krzysztof. 2014. „Referendarz sądowy w postępowaniu karnym (uwagi na tle projektu zmian w kodeksie postępowania karnego)”. *Gdańskie Studia Prawnicze* 31: 1139–1148.
- Wrona, Zbigniew. 1997. *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym*. Warszawa: Dom Wydawniczy ABC.
- Zgryzek, Kazimierz. 2000. „Warunki dopuszczalności wniesienia sprzeciwu od nakazu karnego”. W *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody*. Red. Andrzej Gaberle, Stanisław Waltoś. Kraków: Zakamycze.

Katarzyna Kochel

OBJECTION TO A DECISION OF THE COURT REFERENDARY IN THE SYSTEM OF LEGAL REMEDIES IN POLISH CRIMINAL PROCEEDINGS

Abstract. The article presents issues of the newly introduced legal remedy, which was introduced together with a new participant of the criminal process i.e. a court referendary under the act of 23 November 2013. To present more thoroughly the specificity of the discussed institution and to lead to further deliberations, a political position of the court referendary has been briefly described against the Polish law as well as activities entrusted to them in criminal proceedings. The procedure of lodging and considering the objection has been analysed pointing at possible interpretative problems associated with it. Moreover, the deliberations concerning the legal nature of the objection to an activity of this judicial officer in criminal proceedings have been conducted as well as placing the regulations on submission of an objection in the criminal procedure act. Concluding *de lege ferenda* analysis of the possibility to collect the regulations concerning the objection in one part of the code, and then to place them in the Code of Penal Procedure in case of the next amendment.

Keywords: court referendary, objection, procedural decisions, remedies, procedural activities.